

יו"ל ע"י התאחדות האברכים
 "אדנים לתורה" דחסידי זוטשקא
 פר' במדבר תש"פ + גליון ג'

נחל קדומים

דברות קודש ממעיין נובע, כ"ק מרגן רבוה"ק ז"ע

**נתנת התורה במדבר
 שיהא אחיזה בה בכל מצב**

במדבר סיני (במדבר א, א), התורה הק' ניתנה לישראל במדבר, כדי להורות לנו בזאת את הדרך ואת היסוד לקבלת התורה ושמירתה. כי לולא זאת, אפשר שיעלה האדם על דעתו, כי אע"פ שאנו מחוייבים לקיים את כל מה שקבלנו על עצמנו במעמד הר סיני, אולם כל זה הוא כאשר כל אחד נמצא איש תחת גפנו ותחת תאנתו בהשקט ובשלוה על מי מנוחות, ולא יחסר לו כל צרכו, אז בודאי מחויב הוא לשמור ולקיים את כל דברי התורה"ק, אבל בהיות האדם נטרד ממנוחתו ח"ו, ואין לו די מחסורו בכל עניניו הגשמיים או הרוחניים, שמא יאמר האדם שבאופן זה לא קבלנו לשמור ולקיים את כל דברי התורה"ק במסירות נפש, לזאת נתן לנו הבורא ב"ה את תורתו הקדושה במדבר סיני מקום ציה ושממה, להורות לנו שבכל מצב שהאדם שרוי, אפילו גלה ממקומו ואין לו מאומה, אע"פ"כ קבלת התורה שרירה וקיימת. שהרי באופן זה דייקא קבלנו את התורה, וכמאמר הכתוב (דברים ל"ג) "מצאנוה בארץ מדבר ובתוהו ילל שימון."

ובעצם הדבר שהתורה ניתנה במדבר, נרש הכח שיוכל האדם בכל מעמד ומצב להתדבק בתורה"ק, והיכן שהוא רק נמצא בפניה הכי נדחת בעולם, ויכל להזכר בהשי"ת ולדבק לבו לעבודתו ית'.

ומטעם זה היו עשרת הדברות נקראים מכל צד, כדי שבכל צד ואופן שהאדם שרוי בו יראה לנגד עיניו את עשרת הדברות. ולא יעלה על לבו שבמקום זה ובאופן זה לא חלה עליו קבלת התורה.

(וסיפר רבינו בדרך צחות: פעם אחת נתבע בעל עגלה לדין תורה על שלא עמד בהתחייבות שלו מחמת קור ושלג, ויצא דינו לחובה. שאל הלה את הרב "מאיזה טעם דנתני, היכן כתוב כן", אמר לו הרב "כך כתוב בתורה", שאל הלה במרירות "באיזה חודש בשנה קבלנו את התורה", ענה הרב "בחודש סיון". נענה הלה ואמר "נו בודאי, בחודש סיון אין קור ואין גשם ושלג, לכן נכתב בה הדין כן, אילו הי' התורה ניתנת בחודשי הקור והשלג בודאי הי' הדין שונה". וסיים רבינו: להוציא מדעת השוטים שהתורה נתנה כפי מצב מסויים כל שהוא, נתנה התורה במדבר בפרשת דרכים להורות שבכל עת ובכל מצב דיני התורה שרירין וקיימים לעד ולנצח נצחים.

עוד הוסיף רבינו וסיפר: כאשר היינו בלאגע"ר ל"ע (בעת המלחמה האיומה), אמרתי לסובבים אותי, "הנה כאשר היינו שוכנים לבטח איש על מקומו, הרבה פעמים הצטדקנו על מיעוט עבודתנו בלימוד התורה ובקיום המצוות, ואמרנו שאין אנו יכולים כך, וחסר לנו זה וזה, וממילא אי אפשר לנו לצאת ידי חובתנו בשלימות. עכשיו למדו אותנו מן השמים שאנו יכולים הכל, ואין אנו צריכים מאומה". והלואי

שנזכור זאת תמיד, שלא להתבטל מן התורה ומן המצוות בשום טצדקי שבעולם).

(כ"ק רבינו הנחל יצחק ז"ע)

הכנה דרבה לחג השבועות

חג השבועות, הוא יום החתונה הגדולה בין הקב"ה לננסת ישראל. דרשנים הממונים על הציבור לעוררם, דור דור ודורשיו, הם כמו השושבינים של דורות הקודמים, שהי' תפקידם לרזו את המחוננים להכין עבור החתן והכלה המלבושים והתכשיטים, ולהיות מוכנים לזמן המיועד של החופה והקידושין.

כמו כן השיחות לעורר את ישראל לפני חג השבועות, צריכין להיות על דרך זה, להביע אומר כי זמן החתונה מגיע, החופה וקידושין ויחוד קב"ה עם כנסת ישראל קרבים ובאים, ועל המחוננים, כביכול להיות עתידים ליום הזה.

וההכנה להילולא, הוא כבר ההילולא בעצמו. שכאשר מכינים השיכר לחתונה, יש דעה בגמרא שכבר אומרים "שהשמחה במעונו". וההכנה הוא דבר גדול, ואפילו אם התוצאה אינה התוצאה המושלמת אליו קוינו להגיע, מכל מקום שכר ההכנה לא הפסדנו.

יודוע מה שאמר הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבזח ז"ע, אני ירא לפני חג השבועות יותר מלפני ראש השנה, כי בראש השנה המשפט הוא בעיקר ענין פרנסת האדם וחיותו הגשמית, א קולילטש ארויף א קולילטש א ראפ, אבל בשבועות המשפט הוא על רוחניות, על הקשר שיהי' לנו עם התורה הקדושה, וע"ז יש להתכונן יותר.

וכאשר אנו קרבים לחג השבועות, צריך להיות לבנו נשבר בקרבנו, באיזה פנים נלך לחוג את היו"ט הנעלה והנשגב של קבלת התורה. וכי איזה שייכות יש לנו ללימוד התורה. הרי היו צדיקים שסיימו את הש"ס בכל חג שבועות, (וכן נהג הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנסטייפל זצ"ק), והיו צדיקים שסיימו ד' חלקי שולחן ערוך, ואנו בושה תעטה את פנינו, בידוענו מיעוט ערכינו, וכמה אנו רחוקים מלימוד התורה כראוי.

יש לנו עכ"פ לקבל על עצמנו מאכן ולהלאה לכל הפחות לקבוע עתים לתורה, **וואאמו"ר ז"ע** הי' מרגלא בפיו ד"קביעת עתים". הוא מלשון "וקבע את קובעיהם", שהוא לשון **זילה**. שיש לגזול עתים מן היום, עבור לימוד התורה, שאף אם הוא בא בקושי, הרי זהו התכלית שלמענו ירדנו לעולם, וזהו תכלית כל הבריאה כולה.

ועלינו להתבונן שאם חג השבועות הוא יום חתונה, הרי על החתן לקבל על עצמו לדעת ולהכיר את הכלה, שתהא אמירת נעשה ונשמע קבלה אמיתית, ללמוד את דברי התורה"ק ולקיימה בלב שלם ובנפש חפצה.

(כ"ק מרגן אדמו"ר ז"ע)

פלאות התורה מאוצרותיו של הגה"ח ר' זרח רונטל שליט"א

חלוקי הנחל

"כל זכר לגולגלותם"

מניין בני ישראל ואחד שיש לו שני ראשים ודינו במנין ובשאר עניינים

שינוי הלשון בין ישראל ללויים

חומש במדבר נפתח בעניני פרשתינו הקדושה השייכת להכנה של יום הנבחר מכל הימים יום קבלת התורה. וכמובא בחז"ל ובשו"ע שפ' במדבר מקומה להיות קודם שבועות משום "מנו ועצרו". ודברים מופלאים ונסתרים נגלה בעז"ה כאשר נעסוק בביאור עניניה הצריכים עיון וביאור, ונמנה בזה אחד מהם:

במנין בני ישראל מכן עשרים בפרק א' ב' נאמר "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם כמספר שמות כל זכר לגולגלתם". ומאידך במנין הלויים מכן חודש ומעלה כתוב בפ' ג' ל"ט "למשפחותם כל זכר מכן חודש ומעלה" וכו' בלי המילה "לגולגלתם" מה ענין השינוי הלשון בהם.

שאלת פלימו והקפדת רבי

מעשה מופלא מובא במנחות דף ל"ז ע"א. שאל פלימו (תנא בבזר החמישי) את רבינו הקדוש, **אדם שיש לו שני ראשים, באיזה מהם הוא מניח תפילין** [ובשיח השדה ח"ג ע' קפ"ו מבאר שהספק האם דומה לתפילין של יד - וצריך להניח בראש השמאלי, או שלא דומה לשל יד, וא"כ אדרבה צריך להניח על הראש הימני ככל שאר המצוות שצד ימין עדיף בהם].

אמר ליה רבי לפלימו כיון ששאלה זו אינה במציאות כאן בעולם, [וברש"י שא"כ זה שאלה עבור לעג] א"כ צריך להעניש ע"ז, או שיקום ויצא לגלות, או שיקבל שמתא ונידוי כדין המבזה תלמידי חכמים (מ"ק ס"ז ע"א), בינתים הגיע אדם אחד וסיפר לרבי שנולד לו בן בכור עם שני ראשים, ורוצה לברר כמה סלעים עליו לתת לכהן בפדיונו. אתא ההוא סבא [שלתוס' בחולין י' ע"א הכונה לאלהיה הנביא - וכן הוא בפתח דינים לחיד"א שבת ל"ד ע"א] ולימד שהפודה בכור בעל שני ראשים צריך לתת לכהן **עשרה סלעים**, כיון שבפדיון הבן כתוב "חמשה סלעים לגולגולת", וא"כ בגולגולת תליא מילתא, וצריך ליתן עשרה סלעים.

ובתוס' מביא מדרש שכאשר אשמדאי מלך השדים היה אצל שלמה המלך, הוציא מתחת הקרקע אדם אחד שהיו לו שני ראשים והעמידו לפני שלמה המלך. ונשא אותו איש אישה רגילה, ונולדו לו ממנה שבעה בנים. ששה כיוצא בה - בנים רגילים, ואחד כיוצא בו - עם שני ראשים, וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם המת, ביקש אותו בעל שני ראשים שני חלקים, כיון שטען שהוא נחשב לשני בני אדם, ובאו לדון לפני שלמה המלך. והמשך המעשה מובא באוצר המדרשים וכן בשיטה מקובצת על הדרש שם בקיצור, ששלמה המלך נכנס בחצי הלילה להיכל והתפלל שיתן לו חכמה לטפוט משפט צדק. ובבוקר לקח בגד וכיסה אחד הראשים ושפך מים חמים על הראש המגולה וצעקו שני הראשים יחד. ואמר שלמה המלך שמזה רואים

המשך בעמוד ב' <<<

שתולדה אחת לשני הראשים ואין נידון אלא כאיש אחד! וא"כ מקשה תוס' מדוע רצה רבי לנדות את פלימו, הרי שאל שאלה שישינה במציאות.

בעולם התחתון יש מציאות שני ראשים

ומתוך שבעולם הזה אין מציאות כזו עם שני ראשים, ומה שהביא אשמדאי, זה לא ממקום ישוב העולם שלנו. וכמובא ב**באוצר המדרשים** שהיה אותו אדם מתולדות קין. וכמובא בזה"ק פ' ויצא דף קנ"ז ע"א שרבי חייה ורב יוסי היו הולכים בדרך, אר"י לר"ח בכל עת שאנו הולכים בדרך ועוסקים בתורה הקב"ה עושה לנו ניסים ועתה דרך זו ממתנת עלינו שנחדשהו בחידושי תורה, לכן נעסוק בתורה והשכינה תתחבר עמנו ותשמרנו מכל רע, והתחיל ר"ח לדבר מענין מצות אכילת מצה וכו', ובעודם הולכים שמע קול א' מהשמים שאומרת להם: **"אתם שיש להם דמות יוצרם ומקטינים עצמם, הולכים אתם בדרך עקומה, טטו ופנו לכם לדרך שלמעלה ואל תרדו מדרך המלך למטה שיש שם מקפחי דרכים שיכולים לפגוע בכם."**

אמר ר' יוסי ש"מ שה' רוצה לשמור דרכינו (כי לא ראו שום אדם רק ע"י הקול נשמרו). עלו למעלה ונכנסו בין הסלעים הגדולים שבה, אמרו הואיל והקב"ה רוצה שנלך בדרך זו בודאי נראה איזה דבר חדש או איזה נס יארע לנו. הלכו וישבו אצל הבקעים של סלע אחד והנה עלה אליהם איש אחד מתוך הבקעה של הסלע, כי היה הסלע חלול ויורד עד הארץ שנקראת ארקא. תמיהו על מה שראו, ושאל ר' יוסי מי אתה? (שחשבוהו לשד או חר ריק) אמר: אני מאנשי הארץ התחתונה - ארקא, ויש שם אנשים מתולדות קין. ושאל אותו ר"י וכי יש בנ"א, אמר: כן! והם זורעים וקוצרים, ויש מהם שמשונים בצורתם ממני, שיש להם שני ראשים, ועליתי אליכם לדעת מכם מה השם של הארץ שאתם בה. (שע"ז ידע כמה ארצות יש למעלה מארצנו ואע"פ אם אני במדרגת העמוקות או הסמוכות לעליונים) אמרו לו: מקום זה ארץ סתם שמה, "תבל", וכאן שורה השכינה. ואפילו בחוץ לארץ ישראל שהוא מקום שליטת השדים, גם הם יונקים שפע וחיות מהשכינה. אבל הארצות התחתונות חיותם הוא מהחיצונים, ולכן אין שם משבעת המינים (ששורשם בקדושת ארץ ישראל שכתוב איוב (כח-ה) **"ארץ ממנה יצא לחם"**, שרק בארץ ישראל יוצא לחם ולא בשאר הארצות. ואם יוצא אינו עשוי משבעת המינים שנשתבחה בהם א"י!

ובין כך ובין כך חזר ונכנס אותו אדם למקומו. תמיהו על המראה שראו ואמרו, ודאי הקב"ה רצה לעורר אותנו בדבר זה, שיתברר לנו מציאות הארץ ארקא ועניני בנ"א הנמצאים שם. או שידרשו בפסוק זה **"ארץ ממנה יצא לחם"** ובאמת דרשו בזה סוד עליון בעניני פסח].

ובספר קין אורה כתב, שלפי הנ"ל מדוייק נפלא מה הלשון שאמר רבי לפלימו קום גלי או קבל שמתא. שהרי אותו מקום ארקא - ששם תולדות קין הוא מקום גלותו של קין, ושם בלבד היו מציאות כזו. ולכן א"ל: או קום גלי לארקא, ושם שאלתך שייכת במציאות, אבל כאן אין הדבר הזה. וא"כ קבל על עצמך שמתא. ששאלה זו אינה במציאות!

לכך במניין חודש לא כתי' וגולגולתם

ומביא החת"ס בשו"ת יור"ד סימן רצ"ב פשט נפלא שראה בספר קול יהודה מהאגון רבי **שמואל קראקוואר זצ"ל**, שלפי זה מובן מדוע במנין בני ישראל שנמנו מגיל עשרים עוזרו **"כל זכר לגולגולתם"**. דכיון שבגיל כזה - אין שייך במציאות שיהיה שני ראשים, שהרי הוא טרפה שא"א לחיות בגיל זה, ולכן אין חשש שיבואו למנות בעל שני ראשים לשנים. משא"כ במנין בני לוי שהיו במנינם בגיל חודש, ויתכן אז לחיות עם שני ראשים כמו שראינו במעשה של הבכור בעל השני ראשים, ולכן אם יכתבו לגולגלתם ימנוהו כשנים וע"כ לא כתבו לגולגולתם.

אבל פשט זה של **הקול יהודה** נסתר על ידי החת"ס. שהרי לאחר שסיבבו מהשמים שבאו לשאול את רבי על פדיון בכור עם שני ראשים והסבא הכריע שצריך להביא לכהן עשרה סלעים שכתוב בפדיון הבן **"חמשה סלעים לגולגלת"** שתלוי בגולגולת. והחת"ס בשו"ת יור"ד (סימן רצ"ב ובסימן ל"ה) אומר שמשמע מרש"י שבעל שני ראשים הוא טריפה ככל הטריות. אלא שבפדיון הבן יש גזיה"כ שגם על טריפה מביאים פדיון. וא"כ קשה לפי"ז איך סרה הקפדתו של רבי מפלימו, שהרי אם הוא טריפה כמו כל הטריות לא יחיה עד גיל מצוות, ואין אפשרות לשאול באיזה ראש יניח תפלין.

הנהה שיטת הר"ח שמי שיש לו שני ראשים - אינו טריפה כמו שאר הטריות. ולכן אצלו בשונה משאר הטריות יש גה"כ שתלוי בגלגלת וצריך להביא 10 סלעים.

ולפי"ז אולי החת"ס נוקט כדעת הר"ח. והענין שכאן בשני ראשים שונה משאר הטריות מוסבר נפלא ע"פ **דברי הרשב"א** (בשו"ת ח"א סימן צ"ח) שיש הבדל בין טריפה של חוס, שטריותה כזו במציאות לא יכולה לחיות שנים עשר חודש. אבל טריפה של יתר שקי"ל שכל יתר כניטול דמי, אזי טריפה כזו יכולה במציאות לחיות ולהאריך ימים, אלא שבדין היא טריפה. ומבאר הש"ך (יור"ד סימן י"ז ס"ק מ"ח) שכיון שיתר כניטול דמי שאין הגוף יכול לקיים היתה, אזי בשלב מסוים ימות אותו אבר, ולכן דינו כניטול עכשיו - והוא כבר עכשיו טריפה. אבל אינו **סותר למציאות שיכול להאריך ימים מאד.**

וא"כ נפלא שלכן סרה קפידת רבי הק' מפלימו כי שייך במציאות ג"כ בחור בר מצוה עם שני ראשים.

נחל איתן

טללי טוהר מתוך דא"ח של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ידבר ה' אל משה במדבר סיני

רצונותיו- הרעיון שלו, מפני רצון השי"ת, וכל תענוגי העולם הם כהפקר בעיניו לעומת עריבות ומתיקות דביקות השי"ת.

וכמו שבשבת זוכין לקרבת אלוקים בתענוג עליון, כי שבת שמא דקדושה ב"ה, ולא זזה בה שכינה מישראל. כן צ"ל בעסק התורה שהיא ג"כ שמותיו של הקב"ה, והישוב ושונה שכינה כנגדו. ויש יהודים שבעת עסקם בתורה מרגישים את אותו טעם שהם מרגישים בשבת, ובשבת הם מרגישים את הטעם הערב של לימוד התורה. וכמו שאמר הרה"ק ר' מוטל סלונים שבעת שהוא עוסק בלימוד דברי הרמב"ם הרי הוא מרגיש את אותו טעם ערב שהוא מרגיש בעת אמירת נשמת. אמנם לנו אין השגה בזה אבל הוא שהיה בר הכי ואמר כן, מוכיח שכדאי לנו להכין עצמינו לשבת קודש כדבעי ברשפי אש ובאהבה גדולה ובביטול גמור וכמו כן בלימוד התורה, ועי"ז נזכה למתיקות ועריבות בעבודת ה'. ועל אחת כמה וכמה מי שיושב ועוסק בתורה בשבת קודש, שצריך להרגיש נעם עריבות וידידות עד אין שיעור.

ובזה מובן ביותר מה שאמר הרה"ק הבית אהרן **מקארלין** דהלומד קודם התפילה בימות החול זוכה להרגיש טעם גן עדן התחתון, והלומד קודם התפילה בשבת קודש זוכה לטעם גן עדן העליון, כי ע"י הדיבקות בתורה בזמן מוזכר כ"כ, בשבת, זוכה לנועם ה' ולנהר היוצא מעדן.

נערך ונלקט ע"י הר"ר משה מנחם העכט הי"ו

אמרים ערבים ממאורי החסידות

ערבי נחל

רמז ליתן הרבה צדקה לעניים

לבנימין אבידן בן גדעני (במדבר א, יא). הנה האור החיים הקדוש כתב על שמות כל הנשיאים שבפרשת נשא בדרך רמז. וגם אני שמעתי בשם הצדיק הרב מסאוראן שהיה מוכיח לעשירים בסעודת הנשיאים, שהיה נשיא אבידן בן גדעני, ואמר הכי, אבי - הוא אבי שבשמים, דן - הוא משפט, ואומר לעשירים, בן - מלשון התבוננות, גד - לשון מזל, עני - פיורש, ליתן הרבה צדקה לעניים. (אמרי פנחס)

משה ואהרן ידעו למנות המלאכים שנבראו מן מצוות בני

תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן (במדבר א, ג). הנ"ל במה שמצינו שהקפיד הקב"ה בכמה מקומות שלא לספור את בני"ו וכאן צוה למנותם. אמנם באמת הוא מן הנמנע למנות את ישראל כי מצינו בכמה מקומות שצדיק אחד שקול כנגד כמה אלפים מבני"ו וכו', אך גדולי הדור כמשה ואהרן הם ידעו למנותם, כי הכירו במעלות כ"א, אם נתעורר לבו להסתות לטובה, לשוב בתשובה ולעשות רצון הבו"ה, אזי תיכף הוא שקול כנגד כמה אלפים. כמ"ש חונה מלאך ד' סביב ליראיו, ומכל מצוה ומצוה שהאדם עושה בשלימות נברא ממנה מלאך, וכו', וז"ש תפקדו אותם אתה ואהרן כל יוצאי צבא וגו' הם צבא מרום, המלאכים שנבראו מן המצוות. (תפארת שלמה)

(תפארת שלמה)

אפי' הפחותים מתעלים ע"י התה"ק

ידבר ד' אל משה במדבר סיני וגו' (במדבר א, א). זה מורה לנו על קדושת התורה, שהולכת ממקום גבוה למקום נמוך, כי אפילו השפל שבשפלים יוכל לבוא לעבודת ד' ע"י התה"ק, ולזה בא לנו הכתוב לומר שדיבורו ית' היה במדבר, שהוא מקום פחות מאוד ומקום תוקף הקליפות כמ"ש נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים וגו', לא מקום זרע ותאנה וגפן וגו', ועכ"ז במקום הגרוע והפחות הזה, שם הי' דיבורו ית' ושם הי' משכן השכינה הקדושה ואהל מועד. כי זאת הוא השלימות התה"ק שתוכל להתפשט לכ"מ שפלים ועומקים ולהעלות כל הבחינות, אפי' הפחותים מתעלים ע"י התה"ק.

(זרע קדש)

טוב שיתקן עצמו בפעם הראשון מיד

שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' (במדבר א, ג). שכולם מוכרחים להנשא ולהתעלות, אף שנפלו, למשפחותם - לשרשם, לבית אבותם - כי אנחנו חלק מהאבות וצריכים להגיע למעשה אבות, במספר שמות - שהשם הוא השורש (שמו של אדם הוא נשמתו), כל זכר לגולגולתם - ר"ל שיהיו צריכין להתגלגל כמה פעמים עד שיתקנו ולמה להם להתגלגל, הלא טוב שיתקנו עצמם בפעם הראשון.

(מאור עיניים)

שיסייע לו, כיון שהמלמד אינו יכול לבדו לסבול עולו של יותר משיעור זה¹⁷:

יש אומרים, שכל זה אינו אלא למלמדים בזמן חז"ל, אבל בזמנינו שנתמעטו הלבבות ונחלשו הדורות, אין ללמד אפילו פחות מכ"ה ילדים, והלוואי שילמדו כהוגן לעשר או י"ב תלמידים ונצא בזה ידי חובתינו¹⁸. וביותר למלמד לתלמידים שדעתם קלושה יותר, אין ללמד לכ"ה, אלא הכל לפי הענין והתלמידים¹⁹:

ומה שבזמנינו מקילין בזה יש לומר, כי דוקא בזמן חז"ל שהיה מלמד אחד לכל הגילאים יחד, לכן יש להחמיר כהרי אין דעתו של בן ח' כדעת בן י"א, אבל בזמנינו שנתחלקו הגילאים לכל אחד כיתה בפני עצמו, מותר אפילו יותר מכ"ה²⁰. ומ"מ יש להחמיר כמה שאפשר שלא לסטות מדברי השו"ע, כיון דמן השמים הסיכמו לדבריו לדורות ועולם²¹. והעיקר הוא היראת שמים שבולט:

אין למלמד להיות ניעור בלילה יותר מדאי, שלא יהיה עצל ביום ללמד. וכן לא יתענה, או לעצור במאכל ומשתה, או לאכול ולשתות יותר מדאי, כי כל אלו הדברים גורמים שלא יוכל ללמד היטב²², כי הרי אפילו פועל בשעת עבודתו אסור לעשות כן, וביותר מלמד תינוקות שעוסק במלאכת שמים²³. וכן אסור לו להשכים יותר מדאי אם עי"ז גרם לו עייפות בשעת הלימוד עם התלמידים²⁴. אבל מותר לו להשכים לומר סליחות באשמורת הבוקר²⁵:

ובענין התענית, היינו דוקא תענית יחיד²⁶, כגון לכפר על חטאי²⁷, או תענית יארציית²⁸, אבל תענית ציבור חייב להתענות:

נערך ע"י הרה"ג ר' נפתלי מרדכי ראזענבוים שליט"א

הלכות מלמדים

הנה בפרשת במדבר שאנו קורין השבוע, לומדים בגודל חשיבות מעלת המלמד את בן חבירו תורה, שנאמר, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה וְגו', וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן (ג, א-ב), וברש"י (י"ה ואלה) ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה. מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו, ע"כ. וביותר דבר בעתו מה טוב, כי עומדים אנו לפני יום הגדול והנורא, יום מתן תורתנו, ולכן הבה נעסוק השבוע בגודל מעלת מלמדי תינוקות והלכות כלליות בס"ל:

מעלת המלמד

כל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו¹, ומקיים עי"ז מצות פרו ורבו². ולא עוד כאילו עשאו בעצמו³, וזכה וישוב בישיבה של מעלה⁴, ודירתו עם השכינה⁵, ותורתו תורת חסד⁶, וגדול מעלתו יותר מהלומד עם בנו⁷, ונמשלו לכוכבים המאירים⁸ אפילו ביום שאין אורה ניכרת⁹, ואלמלי היו יודעים גודל מעלתם, היו כולם רצים ומתלהטים אחריה מגודל חשיבותו בשמים¹⁰:

וכל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גזור גזירה, מבטלה בשבילו ובזכותו¹¹, וגדול כוחו שיכול להביא גשם בתפילתו בשעת עצירת גשמים¹²:

וגדול מעלתם כי בזכותם העולם קיים, כי הרי אין העולם קיים אלא בזכות הבל תינוקות של בית רב¹³, והמלאכים נוטלים אותו ההבל למעלה, ומכל הבל נעשה רוח העולה ומתמנה להיות שומר העולם וזכותם עומד

שהקב"ה עמנו בגלותינו¹⁴, ומצילים מדינה של גיהנום¹⁵, ומעלתו גדולה מהמורה הוראה בישראל¹⁶:

הלכות כלליות

אין לבטל תינוקות מלמוד¹⁷, ואפילו לבנין בית המקדש¹⁸, או לכל מצוה שבעולם [כגון הלויית המת וכדומה] אסור לבטלם מלימודם¹⁹, כי הרי קדושת התינוקות גדולה יותר מקדושת בית המקדש, ואין לבטל גדול מפני קטן²⁰:

אין ללמד ליותר מכ"ה ילדים בכיתה אחת במלמד אחד, אלא יקח לו עוזר שיסייע לו בלימוד התלמידים²¹, והיינו שישמע השיעור מפי המלמד יחד עם התינוקות, ואח"כ חוזר עם התלמידים את דברי המלמד שייבנו היטב²². ואם היה לו ארבעים תלמידים, שוב אינו מועיל שיקח לו עוזר, אלא צריכים לזה ב' מלמדים²³. ואפילו אם יש לו תלמיד אחד יותר מכ"ה חייב ליקח עוד אחד

כאם נוסים מכללים אלה במקום שהט"ז ומג"א הסמ"ע והש"ך הח"מ והבית שמואל הסיכמו להשו"ע כמעט מהרסים ח"ו בנין עולם זה, כי הלא ידוע שנמצא לרוב בספרי גדולי הדורות, ידעות, פעמים להחמיר פעמים להקל נגד השו"ע, ובפרט בגדול העצום בעל כנסת הגדולה, אבל מה נאמר, תורה חתומה ניתנה מן השמים - השו"ע, ע"כ שם:
כט. חידושי חת"ם סופר (בבא בתרא כא):
ל. רמ"א (סעיף יז):
לא. ירושלמי (דמאי פרק ז הלכה ג), ביאור הגר"א (שם ס"ק ז), משנה ברורה (סימן תקע"א ס"ק ה):
לב. ספר חסידים (אות תתרא), שו"ת מהר"ם מרוטנבורג [דפוס פראג] (סימן תרס"ג):
לג. שו"ת שלמת חיים (חלק א סימן פח):
לד. שו"ע (או"ח סימן תקע"א סעיף ב):
לה. ברכי יוסף (שם סעיף ב), שער הציון (שם אות ה), והו"ד בפתחי תשובה (בהלכות מלמדים אות ט):
לו. בן איש חי (שנה ב פרשת כי תצא אות ט):

יח. שו"ע (סעיף ג):
יט. שו"ע (סימן שס"א סעיף א):
כ. נתיבות עולם למהר"ל (נתיב התורה פרק ז) וטעמו, קדושת בית המקדש חלה על עצים ואבנים, ואילו קדושת התינוקות הינו קדושת הנוף, ועוד שהוא קדושה גמורה שאלו בה חטא:
כא. בבא בתרא (כ"א), שו"ע (סימן רמה סעיף טו), וסימנך, כ"ה תברכו את בני ישראל אמור להם (מהרש"א שם):
כב. רש"י (י"ה רישא וכונא):
כג. שו"ע (שם):
כד. שו"ת תשב"ץ (חלב ב סימן סד):
כה. גליון מהרש"א (שו"ע שם), שו"ע הרב (פרק א קורטבס אחיון ס"ק ג):
כו. שו"ת אגרות משה (י"ד חלק ד סימן כט):
כז. שו"ת וישב משה (חלק ב סימן ג אות ז):
כח. שו"ת שבט הלוי (חלק יא סימן קעה אות ה), וז"ל שם, ואני אעתיק בקיצור מה שכתבתי עני בענין זה בחלק עשירי של שבט הלוי ס"ס ק"ט, וז"ל,

גדולה היא עד למאוד מעלתם עד כי אין ערוך לה כלל (תורת מהר"ץ ח"ב עמוד א"ף י"ח).
והבן איש חי מוסיף עוד, דכמו הכוכבים כל כמה שהם גבוהים ורחוקים יותר מן העולם, נראים קטנים יותר. כמו כן המלמדי תינוקות כל כמה שמלמד לתינוקות קטנים וצעירים, מעלתו יותר ויותר, כי הרי מלמדם אותיות ונקודות שאי אפשר לטעות בהם כלל, ואילו בעיני בני אדם כל האין שמלמד לבנים קטנים יותר נראית יותר בזוי ח"ו (בן יהודע בבא בתרא שם):
יא. בבא מציעא (שם):
יב. תענית (כד):
יג. שבת (ק"ט), שו"ע (י"ד סימן רמה סעיף ז):
יד. זוהר הק' (חלק ג ויקרא יז):
טו. תנא דבי אליהו וזוטא (פרק יב), זוהר הק' (חלק א וירא קד):
טז. שו"ת משפטי שמואל [לר' שמואל קלעי, נ"ג עם הרדב"ז והמהרש"ם] (סימן ס):
יז. שו"ע (סעיף י):

א. סנהדרין (ט).
ודורשי רשימות אמרו לרמז, בראשית ר"ת בלמדן תורה אחרים יש שכר ר"ב (גני המלך [להגר"א אבותצירא ז"ל] [בראשית אות ט]):
ב. חידושי חמת שלמה [להגר"ש קלוגר] (אבה"ע סימן א אות א):
ג. סנהדרין (צט):
ד. בבא מציעא (פה):
ה. זוהר (לך לך כה):
ו. סוכה (מט):
ז. חידושי מהר"ל (אגרות חלק ג' בבא מציעא עמוד לט):
ח. בבא בתרא (ח):
ט. מהרש"א (שם):
י. מטו משמי' דהרה"ק החוזה מלובלין זי"ע.
ובה פירש המהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל מאמרם ז"ל הנ"ל, דכמו הכוכבים גדולים הם עד למאוד, אלא מפני קוצר ראיית האדם כי רחוק הוא נראית קטנה, כ"כ מלמדי תינוקות מפני קוצר המשיג ועומק המושג נראית כעבודה פחותה, אמנם

עיי"ש סי' ט' להזכיר על הנסים בכה"ג. וכן במוצאי שבתות כשנמשכת סעודת הלילה¹.

וכ"פ בש"ע (שם סעי' י'): "היה אוכל ויצא שבת, מזכיר של שבת בברמה"ז, דאולינן בתר התחלת הסעודה. והוא הדין לראש חודש ופורים וחנוכה". וכתב המג"א (שם ס"ק י"ח): "של"ה פסק, דבאלו כיון שאין מצוה בתוספתן, לא יזכיר, עי"ש, וכ"כ בתשובות רמ"א סי' קל"ב שקצת נוהגין כן, ואנו אין לנו אלא דברי הרב ב"ם".

הזכרת שבת, כשאכל מבקעוד יום ומברך בשבת

לעיל הובאו דברי תשובת הרא"ש, שהביא ברייתא: "בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום, אמר רבי יוסי, גמרו סעודתן, כוס ראשון אומרים עליו ברכת המזון, שני אומרים עליו קידוש היום, ומזכיר של שבת בברכת המזון", ומזה הוכיח הרא"ש: "אע"ג דסעודת חול היתה, כיון דמברך בשבת, צריך להזכיר של שבת".

וכ"פ בש"ע (שם סי' רע"א סעי' י'): "אם גמר סעודתו וקידש היום קודם שברך ברהמ"ז, מברך ברהמ"ז על כוס ראשון, ואח"כ אומר קידוש היום על כוס שני, וצריך להזכיר של שבת בבהמ"ז, אע"פ שמברך קודם קידוש".

חכמים ינחלו משולחנם של חו"ר קהילתנו הק'

הגאון הגדול ר' אברהם צבי הכהן שליט"א

הזכרת רצה ויעלה ויבא כשחל ר"ח במוצ"ש

הזכרת שבת, כשאכל בשבת ומברך במוצאי שבת

אבל בהגהות מיימוני (הל' מגילה פ"ב הי"ד אות א) כתב: "אם משהה סעודתו עד הלילה, אומר מהר"ם שצריך לברך על הנסים, כדאשכחן דרב צלי של שבת במוצאי שבת" [דצ"ל - בערב שבת, וכ"ה בט"ז שם סי' קפ"ח ס"ק ז']. וכ"פ בשו"ת מהר"ל (סי' י"ח), וכתב ליישב הקושיא ממי שלא התפלל בשבת במנחה דמתפלל במוצאי שבת שתיים של חול: "לא דמי כלל, דהתם שעת מנחה עברה, ותפלת מנחה יש לה זמן קבוע, וכיון דהזמן עבר ולא התפלל, ואינו מתפלל במוצאי שבת אלא לתשלומין, ושני התפלות הם תפלת ערבית, היאך יתפלל של שבת, ודינו להבדיל בראשונה ושניה לתשלומין. ודואי שעת מנחה ליתא, דכבר עברה, וערבית אינה במוצאי שבת, אלא של חול. אבל ברכת המזון אתי על סעודה שסעד בשבת, וכיון דאכתי לא צלי ערבית של חול, צריך להזכיר מעין המאורע בברכת המזון. וכן מנהג פשוט במדינת בני ח"ת (בני אושטריון,

בשו"ת הרא"ש (מל"כ סי' י) כתב: "ששאלת, מי שהתחיל לאכול בשבת סמוך לחשיכה וחשכה לו קודם גמר סעודתו, אם יזכיר של שבת בברכת המזון, כיון דעיקר הסעודה היתה בשבת. דע, שאין לו להזכיר כלל של שבת בחול, מידי דהוה אתפלת המנחה של שבת, שאם לא התפלל אותה, מתפלל במוצאי שבת שתיים של חול, כי אין להזכיר של שבת בחול, אע"פ שנתחייב תפלה זו בשבת. וכן בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום, דקאמר רבי יוסי, גמרו סעודתן, כוס ראשון אומרים עליו ברכת המזון, שני אומרים עליו קידוש היום, בתוספתא דברכות שונה בדברי רבי יוסי - ומזכיר של שבת בברכת המזון. אע"ג דסעודת חול היתה, כיון דמברך בשבת, צריך להזכיר של שבת. הכא נמי, אע"ג דסעודת שבת היתה, כיון דמברך בחול, לא יזכיר של שבת".

תוך השבת, דמזכיר של שבת, והכי נמי בר"ח. ובספר עמק ברכה ראיתי שכתב בשם החסיד מהר"ש מלובלין, בר"ח במוצ"ש אומר יעלה ויבא ולא רצה. וקשה דמאי שנא מעל הנסים שאנו אומרים אותו בלילה, ורצה שאומרים בליל מוצ"ש, דהא ודאי לא מועיל כאן קדושת ר"ח להפקיע מעליו חיוב המגיע מחמת שבת. על כן אני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא בזה אומר שניהם, וכמו שכתבתי... ואם חל ר"ח או י"ט במוצ"ש, מזכיר שניהם, וכל שכן אם היה ר"ח או יו"ט בשבת ומשך תוך הלילה, דמזכיר שניהם.

אבל במג"א (סי' קפ"ח ס"ק י"ח) כתב: "אם חל ר"ח במוצ"ש, אומר של שבת ולא של ר"ח, דאזלינן בתר התחלת הסעודה, וכמ"ש סי' ער"א ס"ו בהג"ה (ב"ח)... ועיי' מש"כ סי' ער"א דאיתא ברא"ש ובתוספתא דאם אכל גם בלילה פת צריך להזכיר של ר"ח. ומכל מקום צ"ע, דאם יזכיר שניהם מחזי כסתרי אהודי, מידי דהוה למי שהתפלל ערבית, וא"כ הי מיינהו לדחי. וצריך לומר דזכיר של ר"ח ולא של שבת, דהא כמה גדולים סוברים דלעולם אינו מזכיר של שבת, דאזלינן בתר השתא. ואם אכל בלילה, לכולי עלמא מזכיר גם של עכשיו, כדאיתא בהדיא בתוספתא, לכן יזכיר של ר"ח... וק"ו במוצ"ש ליו"ט" (וכ"ג גם בס"י תי"ט שם).

בש"ע הרב (שם) מסכם את מחלוקת הט"ז עם המג"א: "אם... מוצאי שבת הוא ראש חודש, מזכיר של שבת וגם של ראש חודש, אם אכל כזית משחשיכה. ואין כאן סתירה... ויש אומרים שאעפ"כ זו סתירה היא, ולכן מזכיר של ראש חודש שהיא חובה לדברי הכל, ולא של שבת שהיא מחלוקת". ומכריע להלכה: "העיקר כסברא הראשונה. ואם משחשיכה לא אכל כזית פת, לדברי הכל מזכיר שבת לבד, כל שלא התפלל ערבית".

הרי שפסק כשאכל גם בלילה כדברי הט"ז, לומר גם רצה וגם יעו"י, וכשלא אכל בלילה פסק כדברי המג"א, שאומר רק רצה.

ולדעת המ"ב, אם לא אכל גם בלילה, אין אומר יעו"י (אפילו כשלא חל ר"ח במוצ"ש), כמשנ"ל לעיל, וכשאכל בלילה, העתיק (שם ס"ק ל"ג) את מחלוקת המג"א והט"ז ולא הכריע.

א. בש"ע הרב (שם) מבאר: "ואין כאן סתירה, כיון שמזכיר של שבת תחלה ואח"כ של ראש חודש. ואע"פ שאי אפשר לומר שמקבל עליו ראש חודש עכשיו כשמזכירו אחר שהזכיר כבר שבת, שהרי מקובל ועומד היא מששקעה החמה, וגם אם היה מקבלו עכשיו, לא חל עליו חיוב ההזכרה עכשיו, אלא כשאכל כבר, קודם שהזכיר של שבת, אין לחוש לכל זה. שאף שחל עליו ראש חודש כבר, מזכיר הוא של שבת, כמו שמזכיר מעין המאורע בכל מוצאי שבת ומוצאי ראש חודש, אפילו כמה שעות בלילה, שכבר חלף והלך לו יום שמזכיר, והואיל והתחלת הסעודה היתה בו. ואע"פ שנראה לכל העולם שהוא לילה, אין זו סתירה, כל שהוא לא עשה כבר דבר הסותר לזה. והוא הדין במוצאי שבת לראש חודש, כשמזכיר של שבת, לא עשה עדיין דבר הסותר לזה, ואח"כ כשמזכיר של ראש חודש, האמת הוא שהוא מזכיר". מלשונו משמע קצת, שגם כשחל יו"ט או ר"ח בערב שבת, מזכיר שניהם, כיון שהזכרת היום גרידא בלא תפילת ערבית, אינה נחשבת דבר הסותר. אבל בפמ"ג (במש"כ שם) כתב: "ויראה אף לדבריו, דווקא אם הזכיר שבת מקודם, מזכיר אחר כך של ר"ח וכדומה. משא"כ אם טעה והזכיר של ר"ח תחלה, אין יזכיר שבת אח"כ, דהוה סתרי אהודי, דעשוש ר"ח, תו אינו שבת. ויקנה"ז מקדש יו"ט ומבדיל של שבת, דבכין הוא, דקדושת שבת לך לה, משא"כ זה". ובקצות השלחן סי' מ"ז בבד"ש ס"ק כ"ב נקט שגם כונת ש"ע הרב כן, ומכח זה פסק, שכשחל יו"ט או ר"ח בער"ש ואכל כזית משחשיכה, יאמר רק רצה ולא יעו"י.

ב. צ"ע מש"כ שכה"ל לדברי הכל, הרי לסברת הט"ז משמע, שאף אם לא אכל בלילה מזכיר שניהם. ונראה שדייק כן מלשון הט"ז - ונמשכה סעודתו עד הלילה, דמשמע שאכל גם בלילה, וצ"ע.

אבל הרמ"א (שם) הגיה: "ויש אומרים דאינו מזכיר של שבת, דאזלינן בתר תחלת הסעודה, וכן עיקר כמו שנתבאר לעיל סוף סימן קפ"ח".

והקשה הט"ז (שם ס"ו קפ"ח ס"ק ז'): "איך שיהיה לא מצאנו ידנו ורגלנו בזה, דמאי שנא באמת מההיא דתוספתא שזכר הרא"ש, דלא אזלינן בתר התחלה, ולמה אנו נוהגים לומר על הנסים בליל מוצאי פורים, וכן בליל מוצאי שבת אומרים רצה, וכי יש לנו כח לחלוק על התוספתא. ונלע"ד דהכל ניחא, דודאי שפיר אזלינן בתר התחלה, לענין זה שלא לגרוע למה ששייך להתחלה, כגון רצה ועל הנסים. ואם בא עליו קדושה נוספת בשעת סיום הסעודה, ודאי אומר ג"כ מעין אותה קדושה, ואין זה ביטול הליכה אחר ההתחלה, על כן שפיר מזכיר של שבת כשנמשך סעודה שהתחיל בחול... והכלל בזה, דאם מושך סעודת חול תוך ר"ח או תוך שבת... מזכיר של שבת בברהמ"ז, כמו שכתב הש"ע. ואף שרמ"א כתב שהעיקר שאינו מזכיר, דאזלינן בתר התחלה, הא חזינן דהתוספתא היא תיובתיה".

אבל במג"א (סי' רע"א ס"ק י"ח) כתב: "אע"ג דבס"י קפ"ח פסק דאזלינן בתר התחלת הסעודה, יש לומר דספוקי מספקא ליה, ומספיקא בכל ענין צריך להזכיר, דאין קפידא אם מזכיר שלא לצורך, כמש"כ ס"י ק"ח. ואת דברי התוספתא שמוכח ממנה דאזלינן בתר השתא תירץ (שם ס"ק ט"ז): "שאני התם שאכל ג"כ משחשיכה, אבל הכא שגמר סעודתו מבעוד יום לא, וא"כ אם אכל משחשיכה לכולי עלמא צריך להזכיר".

בש"ע הרב (שם סעי' י"ח) מסכם את שיטות הפוסקים: "היה אוכל בשבת ונמשכה סעודתו עד שחשיכה, אפילו כמה שעות בלילה, מזכיר של שבת בברכת המזון, לפי שהכל הולך אחר התחלת הסעודה, שאז חל עליו חיוב הזכרה מעין המאורע, ולא נפקע ממנו חיוב זה ביציאת היום. והוא הדין לראש חודש תנוכה ופורים. ויש אומרים שבראש חודש חנוכה ופורים הואיל ואין בהם תוספת

הודעה חשובה

בעת שעומדים אנו בחסדי שמים לסכם שנה תמימה להוצאת בגיליון שנתקבל בעז"ה בתשואות חן.

הננו לפנות בזה בבקשה לקוראנו הנאמנים
לפנות למערכת הגיליון עם כל הערה והארה
היכולה לשפר את הגיליון

אם בסדר המדורים תכיפותם ואריכותם
ואם בתפוצת והדפסת הגיליון מיקומו וזמנו
וכן כל הערה והארה שתקבל בברכה ובתשו"ח
מתוך שבח והודאה להשי"ת על העבר ותחינה ובקשה על העתיד
עד הנה עזרונו רחמיך ואל תטשנו ה"א לנצח

המערכת

a66136133@gmail.com

בס"ד
מכון בארות יצחק זוטשקא

הודעה משמחת

ניתן כבר להשיג
את דברי אש קודשו של
כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע

"נזר דוד"

לחג השבועות
משבת זו פר' במדבר בביהמ"ד

בברכת התורה המערכת

הגיליון נדפס בחסות **דפוס שווה** לברכה והצלחה בכל הענינים • רח' השלושה 30 ב"ב • 03-6579999